Hollywood, 1.5.2006, 4. stranica, A3, Evid. broj 3215425

Iskra optimizma

Piše: dr. Ante Peterlić

Povodom međunarodnog proboja Ivana Faktora

Film **Ivana Faktora** u produkciji Hrvatskog filmskoga saveza, *Željko Jerman, moj mjesec*, ušao je u konkurenciju festivala u Oberhausenu kao prvi hrvatski film kojeg je nakon stjecanja neovisnosti prihvatila ova ugledna smotra. Budući da taj festival u svijetu smatraju vodećim na području dokumentarnog i kratkometražnog filma, i da je pred četrdesetak godina nagradama (**Babaji**, **Papiću**, **Vukotiću**, **Tadiću** i dr.) ohrabrivao hrvatske sineaste, ova vijest može unijeti iskru optimizma među one koji su se u nas tomu danas posvetili, s obzirom da je ta vrsta filma uvijek u sjeni igranoga.

Ovaj poziv nije kompliment samo Faktoru, jer bi Oberhausen sada mogao komplimentirati i samoga sebe. Ne služi mu na čast što već ranije nije na svoj repertoar uvrstio neke kvalitetne hrvatske filmove. Ili je možda problem u našoj nesposobnosti da plasiramo svoje proizvode ?

Faktorov je film nastao prema scenariju kojega je napisao on zajedno s **Jermanom**, a oslanja se na jedan Jermanov projekt o kojemu se, međutim, u filmu ne govori. U natpisu se tek naznačuje da je Jerman slikar koji je nakon operacije uha (1991.) ostao trajno oštećenoga sluha. Kao biografija film se usredotočuje na njegov mučni samotnički život u kojemu mu je jedini drug epileptična kujica Bela. Ti podaci zapravo ukazuju na temu ovog biografskog priopćenja, a to je intima jednoga darovitoga i sebi prepuštenoga čovjeka koji živi u svijetu intenzivirane samoće u psihozi prijetećih događanja: njegova kujica će dobiti napadaj, a on će se zamalo utopiti.

Kako je Faktor proniknuo u takav svijet? Jermanov život i sudbina predočavaju se putem jednog isfragmentariziranog izlagačkog sustava.

Naime, film je montažno izrazito skokovit, isprekidan nizom kraćih potpuno mračnih međufaza (nekada se to postizalo crnim blankom), a isprekidan je i skokovitom prikazom Jermanovog životnog prostora. Stanje gluhoće dočaralo se pomalo i sinestezijski, pa su «oštećenja» filma u kadrovima mraka (tj. nemogućnosti da se išta vidi) poslužila kao metafora za oštećenje sluha, nemogućnost da se čuje. Istu funkciju ima i odsustvo totala. Odnosno, hendikep jednog osjetila može pojačati usredotočenost i selektivnost drugoga, pa Jerman svoje «percepcijske adute» ima u vidu; njegova se pozornost oštro usmjerava prema trenutačnim potrebama. I, zbog toga se Faktor dobrim dijelom usredotočuje na detalje, kao i krupne i bliže planove u kojima dočarava Jermanov mukama ispunjeni univerzum: kućne predmete o kojima zavisi njegov dnevni opstanak te skučeni prostor na podu gdje se u epileptičkim mukama grči njegov jedini prijatelj, psić Bela, pri čemu film kao da dobiva i dimenziju horora.

I, tu je opet na djelu sinestezijski efekt: zatvaranjem u bliže planove i netipiziranim prikazom neke male mračne prostorije stvorio se ne tek fizički nego prvenstveno osjetilni klaustrofobičan svijet. Takva čisto konceptualna, vizualna klaustrofobičnost sugerira, međutim, i duševno stanje, i ne čudimo se što Jerman proklamira svoju mizantropiju. On pribjegava trenutačnom revoltu, jer ljudi (bližnji?) su nešto što je negdje drugdje; ovdje je samo bolesni psić, pa kako da išta od svoje moći voljenja pruži tima koji su drugdje? Kad se svemu tome pridodaju kratki, ali sugestivni Jermanovi

komentari, čini se na trenutke kao da ga nije režirao Faktor, nego uznenmirena Jermanova intima!

Nastao je tako sugestivni spoj dokumentarnog biografskog eseja i izvješća o svijetu nečije unutrašnjosti, a, zbog spomenutog montažnog postupka i vizualnih obilježja i spoj dokumentarističkoga realizma s eksperimentalnim filmom.

Ukratko, Faktor je doista izvorni artist, umjetnik koji se zanima za iznimno, pa i za neka iznimna dvojstva; umjetnik koji autentično spaja postojeće žanrove i medije. Kako pri tom ne krije svoje inspiracije, upozorava i na srž svojega stvaralaštva koje ima ekspresionističke obilježja.

Kao i ekspresionisti, na primjer **Fritz Lang**, on želi dokučiti unutrašnju istinitost, želi upojavniti, objelodaniti skriveno. Uspjelo mu je to u eksperimentalnom videu (*Fritz Lang und ich*), u eksperimentalnom dokumentarnom filmu (*Das Lied ist aus*) i u od Uluha nagrađenom eksponatu u kojemu je «razotkrio» Langov *M* preobrazivši ga iz standarda u sinemaskop. U ovom, pak, filmu stigao je do Langa bez nazočnosti svojega uzora. ★